

Urbaanin kaupunkiluonnon Lumo 22.5.2023, Helsinki

Helsingin kaupungin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman vuosiseminaari

Seminaaripäivän kysymyksiä ja keskustelua

Jarmo Saarikivi/Helsingin yliopisto: Rakennetun ympäristön luonnon monimuotoisuus

K: Kun ajatellaan, että rakennetut ympäristöt voivat olla monimuotoisia, mikä on silloin vertailukohde?

V: Monimuotoisuutta arvioidessa pitää verrata johonkin, esimerkiksi siihen mitä tietyllä paikalla olisi, jos siihen ei olisi rakennettu. On kuitenkin huomattava, että monimuotoisuus ei ole ainoa luonnon laadun mittari. Esimerkiksi vanhassa metsässä on vähän lajeja, mutta tietyt lajit esiintyvät vain siellä ja elinympäristön kehittyminen vanhaksi metsäksi on hidasta. Siksi vanhaa metsää on suojeltava, vaikka siellä lajeja on vähän. Rakennetun ympäristön erikoisuutena ovat ruderaatit, sillä maanpintaan asti paistava aurinko on luonnossa harvinaista, koska vähän avointa aluetta. Ne ovat hyvin monimuotoisia elinympäristöjä.

K: Mikä on Helsingin kaupunkiluonnon tila?

V: Helsingin luonnon tila kestää vertailun kansallisesti oikein hyvin ja kansainvälisestikin varsin hyvin, ja Helsinki voi olla Suomen monimuotoisin paikka. Täältä löytyy monenlaista laadukasta luontoa. Helsingissä on myös paljon potentiaalia lisätä monimuotoisuutta esimerkiksi luontoa luomalla vaikkapa keinosaarten avulla.

K: Mikä on prioriteetti: pitääkö parantaa Helsingissä jo olevien lajien elinympäristöjä vai tuoda uusia lajeja monimuotoisuuden lisäämiseksi?

Vastaus: Se mitä on, on arvokasta, joten prioriteetti tukea olemassa olevan luonnon monimuotoisuutta. Sellaisilla alueilla, joilla ei ole mitään ennestään, voi tehdä kokeiluja.

K: Onko Vuosaarenhuippua tutkittu monimuotoisuusnäkökulmasta? Pidetäänkö sitä onnistuneena esimerkkinä luonnon luomisesta kaupunkiympäristöön?

V: Vuosaaren huipun suunnittelussa on huomioitu hyvin sekä ihmisen että luonnon tarpeet ja hyvä ympäristö, joten sitä voidaan pitää onnistuneena. Varsinaista akateemista tutkimusta ei siitä ole tehty, opinnäytetöitä kylläkin.

Antti Mäkelä, Turun kaupunki: LuMoava Turku

K: Esityksessä mainittiin, että Turku on käyttänyt asemakaavassa lumo-merkintää. Missä kaavassa tämä on ja miten lumo on näkyvillä?

V: Kyseessä on Pihankadun asemakaava ([linkki](#)), ja siellä se liittyy juurilasisiiven elinympäristön luomiseen (laji vaatii tiettyä kasvia). Merkintä voi olla myös geneerisempi kuten niitty- tai ketomerkinä, jossa ei tarkemmin määritellä lajistoa.

K: Onko Turussa harkittu, voisiko lumo-kaavamerkintää käyttää muillakin kuin yleisillä alueilla eli korttelialueilla?

V: On tarkoitus käyttää muuallakin kuin yleisillä alueilla.

K: Miksi lumo-merkintää asemakaavassa käytetään yleisillä alueilla, kun alueen hallinta ja päätökset ovat kuitenkin kaupungin?

V: Kaavan kautta tieto menee koko kaupunkisuunnittelun prosessiin eikä ympäristöpalvelujen tarvitse vahtia, noudatetaanko sitä. Esimerkiksi juurilasisiiven elinympäristön perustamiseen vaadittava tieto välittyy kaavassa ja kyseessä on siis lajiensuojelun strateginen työkalu.

K: Miten uusniityt perustetaan?

V: Prosessi alkaa tuomalla hiekkaa vanhoille nurmikkoalueille.

K: Miten niittyjen perustaminen alkuperäisillä kasvilajeilla ja -kannoilla tehdään käytännössä? Keräättekö siemeniä ja onko Turussa käytössä välilisäyspaikkoja? Helsingissä idänmasmalon osalta tehtiin yhteistyötä Kasvitieteellisen puutarhan kanssa, joka kasvatti taimet.

V: Välilisäyspaikkoja ei olla ehditty perustaa, vaan työ on tehty keräämällä siemeniä ja kylvämällä ne. Edessä on paljon toimintatapojen ja -mallien kehittämistä, jotta käytännöt vakiintuvat, esimerkiksi yhteistyössä taimistojen kanssa. Nyt perustettavilta niityiltä saadaan toivottavasti jatkossa tehokkaasti siementä uusille.

K: Onko maaperän siemenpankista pyritty tuottamaan kasvillisuutta, jottei siemeniä tarvitsisi tuoda?

V: Mahdollisuus on tiedostettu, mutta mitään ei ole vielä juuri tehty. Tunnin juna -hankkeessa tätä on tarkoitus kokeilla käytännössä.

K: Jos rauhoitettua tai suojeltua lajia istutetaan, onko sillä sama lainsuoja uudessa paikassa?

[Vastauksen sisältö varmistettu Uudenmaan ELY-keskukselta seminaarin jälkeen]

V: Jos rauhoitetun lajin yksilö siirretään (poikkeusluvalla) toiseen paikkaan, se on edelleen rauhoitettu uudessakin paikassa. Rauhoitus kohdistuu siis lajin yksilöön, ei paikkaan. Jos rauhoitetun lajin yksilö siirretään tai istutetaan ”omin luvun” luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle tai kyseessä on niin sanottu puutarhakarkulainen ei yksilöä lähtökohtaisesti pidetä luonnonvaraisena luonnonsuojelulain tarkoittamalla tavalla. Asiaa on käsitelty muun muassa [KHO:n päätöksessä 20/2018](#).

Anni Nousiainen, Tampereen kaupunki: Tampereen LUMO: luonnon monimuotoisuus kasvavassa kaupungissa

K: Tampere on yhdistänyt ilmasto- ja lumo-ohjelmansa yhden kokonaisuuden alle. Miten tämä käytännössä toimii? Miten monet, tunnistetut ilmastoriskit vaikuttavat lumo-ohjelmaan?

V: Koska puustosta paljon on kuusta, kirjanpainaaja on tunnistettu riski - pystyyn kuolleita puita on jo nyt paljon. Tämä on huomioitu juuri päivitetystä metsien hoidon toimintamallissa, jonka valmistelussa käytiin vuoropuhelua lumo-ohjelman kanssa. Haitallisiin vieraslajeihin liittyvät asiat sisällytettiin pääpiirteissään lumo-ohjelmaan.

K: Miten asukkaat suhtautuvat lahopuun lisäämiseen?

V: Näkemykset ovat vaihtelevia. Jotkut haluaisivat lahopuun pois luonnonsuojelualueiltakin, toiset taas toivovat lisää lahopuuta rakennettuun ympäristöön. Viestinnällä yritetään edistää lahopuun määrän lisäämisen hyväksyttävyyttä.

K: Onko mietitty sitä, että lahopuun yhteyteen voisi lisätä marjapensaita tai muuta lintujen kannalta hyödyllistä, niin että linnuille on sekä suojaa että ruokaa?

V: Tämä huomioidaan vihersuunnittelun tasolla.

K: Tampereella on kiinnostava kaavamerkintä, kaupunkihiljaiset virkistys- ja viheralueet. Onko kaavamerkintä ollut hyödyllinen ja liittyykö se meluntorjuntasuunnitelmaan?

V: Merkintä on uusi, joten sen hyödyllisyydestä ei ole vielä kokemusta. Koska on tärkeää säilyttää kaupunkihiljaisia alueita, on hyvä lähtökohta suunnittelulle, että ne ovat kaavassa.

Raimo Pakarinen, Helsingin kaupunki: Linnut rakennetussa ympäristössä

Emma Komi, Aalto-yliopisto: Lintuystävällinen arkkitehtuuri

K: Onko jossain jo olemassa lintuystävällisiä kaupunkeja, jossa rakenteelliset riskit linnuille on minimoitu.

V: Yhdysvalloissa on annettu monipuolisesti säädöksiä, joissa on lintujen turvallisuuteen liittyviä vaatimuksia uudisrakennuksille.

K: Miten lasipinnat vaikuttavat hyönteisiin?

V: Jotkin hyönteiset häiriintyvät, kun ne tulkitsevat lasipinnan vedeksi.

K: Millaisilla rakenteilla ja ratkaisuilla voitaisiin esim. pääskyjen omaa pesänrakennusta edistää kaupunkiympäristössä? Onnistuuko se vain pöntöillä? Voisiko suunnittelun keinoin lisätä pesänrakentamiseen sopivaa materiaalia lähiympäristöön?

V: On pönttömalleja, joissa materiaalina on betonia ja sahajauhoa. Raide-Jokeri laittoi niitä Vantaanjoen varteen, jossa oli tarjolla myös hyvää savea. Räystäspääskyt valitsivat jälkimmäisen ja rakensivat omat pesänsä keinopesien lähelle. Saaristossa on hyödynnetty merenpohjasta nostettua savea laittamalla savipaakkuja pihalle haara- ja räystäspääskyille.

K: On esitetty, että kolopesijöille ratkaisu voisi olla pesimistä varten reikiä betonissa. Johtaako tämä eroosioon ja rakenneaurioihin?

V: Veden pääsy on yleensä joka tapauksessa estettävä esim. lipalla, jotta pesäkolo toimii. Ei ole tietoa, miten paljon seinään integroituja pesäkoloja on oikeasti tehty esimerkiksi Saksassa tai Englannissa.

Susanna Pimenoff, Luontotieto Keiron Oy: Valkomesikkä vieraili veikeällä Vuosaarenhuipulla

K: Mikä on Vuosaarenhuipun vuosittainen kunnossapitokustannus?

V: Noin 200 000 euroa, mikä on todella vähän suhteessa alueen laajuuteen (60 ha).

Satu Talvio, Kaupunkiliikenne Oy: Raiderakentamisen monimuotoisuus Kalasatamasta Pasilaan -hankkeessa

K: Onko hankkeessa seurattu raiteen varrelle tulevaa lajistoa? Onko teillä jotain yhteistyötä tutkimuksen kanssa?

V: Tavoitteena on seurata katutasen ja pysäkkikatosten lajistoa mahdollisessa yhteistyössä kaupunkiympäristön toimialan rakennuksen viherkaton seurannan kanssa, jotta nähtäisiin, miten kattotaso ja katutaso eroavat. Kunnossapitosuunnitelmassa on seurantasuunnitelma mukana. Biologi on tehnyt alkukartoituksen monimuotoisuusmittarin avulla ja tekee loppukartoituksen ja arvion rakentamisen vaikutuksesta monimuotoisuuteen. Tulemme käyttämään biohiiltä ja betonimurskettä kasvualustoissa, ja on tarkoitus seurata näistä saatavia monimuotoisuushyötyjä yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa.

K: Mikä on osoittautunut toimivaksi? Miten talvikunnossapito raiteilla onnistuu? Miten maksaruohot tai niitty saadaan säilymään, jos raidealuetta hoidetaan harjaamalla?

V: Olemme hankkimassa sellaista kunnossapitokalustoa, joka toimii raiteella ajaen, jolloin kasvillisuuden yläpinnan tulee olla tarpeeksi matalalla esimerkiksi harjaamista varten. Tälle olemme tunnistaneeet minimissään 6 cm korkeuserovaatimuksen, jotta harjakone ei lakaise kasveja mukaansa pultsatessaan raidetta. Korkeusero on suurempi kuin nurmiraitteella, ja saamme kokemuksia nurmiraitteen harjaamisesta toiselta hankkeelta, joita voimme hyödyntää.

K: Miten maamassoja hallitaan, niissä kun on paljon vieraslajeja? Hankkeen lähistöllä on paljon oja ja siirtolapuutarha, miten leviämistä hallitaan?

V: Hankkeemme biologi on määrittänyt vieraslajit ja luokitellut ne kolmeen tyyppiin haitallisuusasteen perusteella ja määrittänyt niille tehtävät toimet. Vähemmän haitalliset saavat jäädä esimerkiksi nurmikon kasvualustaan, jolloin ne näivettyvät jatkuvan leikkaamisen avulla, haitalliset, joiden massat poistetaan hallitusti ja erittäin haitalliset, jotka menevät polttamalla hävitettäviksi. Rakentamisen jälkeinen hoito on tärkeää mahdollisten vieraslajitaimien nousun havaitsemiseksi ja poistamiseksi.

K: Mikä ympäristösertifikaatti hankkeella on käytössä?

Vastaus: BREEAM Infrastructure, johon kuuluu muun muassa hiilijalanjälki, resurssien hallinta, monimuotoisuuden lisääminen ja eliöstön huomioon ottava valaistuksen suunnittelu.

K: Pysäkkilasit ovat vaarallisia linnuille, onko tulossa turvakuvia tai vastaavaa?

V: Pysäkkirakenteet eivät ole hankkeen omistuksessa, mutta keskustellaan asiasta niiden toimittajan kanssa.

K: Pysäkkeihin olisi helppo tehdä viherseinää tai muuta läpinäkymätöntä.

V: Viherseinää on mietitty, mutta koska pysäkit ovat usein ilkivallalle alttiita, ei ole tässä hankkeessa toteutettu.

K: Voisiko pysäkkien viherkatolle laittaa lahopuuta?

V: Pysäkkien rakenteiden kantavuus ei riitä, mutta lahoppuuta tulee maavaraisena katutasoon ja pystylahoppuuna reitin varrelle.

Keskustelussa ja Teams-keskustelussa esiinnousseita teemoja ja huomioita rakennetun ympäristön luonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi

- Miten vihreä siirtymä vaikuttaa luontoon (tuulivoima, aurinkoenergiakentät)?
- Ekologisen verkoston tarkastelun tärkeys kaikilla kaavatasoilla (asema-, yleis- ja maakuntakaava), jotta verkostot säilyvät ja niitä vahvistetaan.
- Maaperän monimuotoisuuden säilyttäminen/parantaminen on huomioitava viheraluesuunnittelussa.
- Rakennetussa ympäristössä valaistusolosuhteita voidaan monesti korjata luontoystävällisempään suuntaan.
- Kunnossapito ja luonnon monimuotoisuus
  - Kunnossapito on se vaihe, jossa lumo-työ käytännössä toteutuu (tai ei toteudu), joten siihen kannattaa panostaa.
  - Tarvitaan tietoa ja perusteluja, jotta lumo-tietoiseen kunnossapitoon saadaan resursseja. Se vaatii enemmän kuin perinteinen kunnossapito. Viime vuosina suunta on ollut helppohoitaisuutta korostavaan suuntaan, jotta kustannuksia on saatu laskettua.
- Lahoppu rakennetussa ympäristössä
  - Tiedottaminen lahoppuun merkittävydestä monimuotoisuudelle myös puistoympäristössä, jotta sen hyväksyttävyyttä lisäntyy
  - Lahoppuutaideteokset keinoksi lisätä lahoppuuta puistoympäristössä
  - Vastuukysymykset liittyen pystylahoppuun puistossa
- Linnut rakennetussa ympäristössä
  - Kookkaaksi kasvavaa lehtipuustoa suositetaan erityisesti rakennusten eteläseinustoilla – onko yhteensovittavissa lintujen törmäysriskin kanssa?
  - Aurinkopaneelit mahdollisena riskinä linnuille
  - Kunnossapidon käytännöillä voidaan vaikuttaa siihen, että linnuille löytyy pesänrakennusmateriaalia.
  - Suunnittelulla voidaan vaikuttaa siihen, että linnuille on sopivat puut, räystäitä jne. pesäpaikoiksi.

Teemaan liittyvää luettavaa

- [Helsingin LUMO-ohjelma](#)
- [Tampereen LUMO-ohjelma](#)
- [Turun LUMO-ohjelma](#)
- [Suomen ympäristökeskuksen PÖLYKOORDI-hanke](#)
- [Vuosaarenhuipun hoito- ja kehittämissuunnitelma 2018–2027 \(Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön aineistoja 3:2019\)](#)
- [Niittyjen kehittämisen työkalupakki \(Helsingin kaupungin kaupunkiympäristön julkaisuja 32:2022\)](#)
- [Emma Komin haastattelu \(Helsingin Sanomat\)](#)